

ความท้าทายของการรายงานข่าว  
การเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศในบริบทไทย  
Challenges of Climate Change News  
Reporting in Thai Context

วิโรจน์ สุทธิสีมา<sup>1</sup>  
พิมลพรรณ ไชยนันท์<sup>2</sup>

บทคัดย่อ

การสื่อสารเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศโลกเป็นสิ่งสำคัญในยุคปัจจุบัน โดยแต่ละประเทศรวมถึงประเทศไทยควรจะมีมาตรฐานด้านการสื่อสารต่อประเด็นดังกล่าวตามบริบทของตนเอง ทั้งนี้ อีกรายงานข่าวการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศโลกในบริบทไทย ถือว่ามีความท้าทายอย่างมาก เนื่องจากมีความเป็นข่าวเฉพาะด้านที่ใกล้เคียงความเป็นข่าวสุขภาพ ข่าววิทยาศาสตร์และสิ่งแวดล้อม ซึ่งเนื้อหาข่าวอาจมีคำศัพท์ที่ยากและซับซ้อนพอสมควร แต่ด้วยเพราะข่าวเหล่านี้มีผลกระทบโดยตรงต่อผู้คน งานของผู้สื่อข่าวคือการอธิบายให้เกิดความกระจ่างแก่ผู้อ่าน โดยนักข่าวต้องทำความเข้าใจหลักการทางวิทยาศาสตร์และศาสตร์อื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง

ความท้าทายแรก คือ การเลือกใช้ถ้อยคำให้เที่ยงตรง สามารถสื่อความหมายได้อย่างชัดเจนทั้งในทางวารสารศาสตร์และศาสตร์เฉพาะด้าน ความรู้ที่ใช้อาจจะต้องมีตั้งแต่ด้านวิทยาศาสตร์ ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ ไปจนถึงเรื่องความอยากรู้อยากเห็นส่วนบุคคลของมนุษย์ เหล่านี้ต้องทำออกมาให้ง่ายต่อการเข้าใจ และมีความดึงดูดผู้รับข่าวสารในคราวเดียวกันด้วย ทั้งนี้ ผู้รายงานข่าวการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ ยังต้องตระหนักว่างานที่ทำอยู่นั้นเกี่ยวข้องกับความเสี่ยง และความซับซ้อนอยู่เสมอ

<sup>1</sup>อาจารย์ ดร.วิโรจน์ สุทธิสีมา คณะนิเทศศาสตร์ มหาวิทยาลัยกรุงเทพ

<sup>2</sup>อาจารย์ ดร.พิมลพรรณ ไชยนันท์ คณะการสื่อสารมวลชน มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

ความท้าทายถัดมาคือ คุณค่าของข่าวการเปลี่ยนแปลงของสภาพภูมิอากาศ ซึ่งมีความแตกต่างจากคุณค่าของข่าวทั่วไปอยู่บ้าง โดยมีที่สำคัญอยู่ด้วยกันทั้งสิ้น 6 ข้อ อันได้แก่ การพิจารณาจาก ผลกระทบ สิ่งที่น่าสนใจ ความชัดเจน ความสดใหม่ ความโดดเด่น และความไม่ปกติ ขณะเดียวกันยังมีปัจจัยหลายอย่างเกี่ยวข้องในกระบวนการรายงานข่าว อันถือเป็นความท้าทายแก่ผู้รายงานข่าว ได้แก่ นโยบายและผู้มีอำนาจ การแข่งขันระหว่างองค์กรสื่อ พื้นที่สื่อในแต่ละประเภท โฆษณา บริบทต่างๆ และข้อบังคับของรัฐบาล ทั้งนี้ การรายงานข่าวการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศในไทย ควรเตรียมพร้อมในด้านต่างๆ ต่อไปนี้คือ การทำความรู้จักกับผู้รับสาร การสร้างสายสัมพันธ์และเครือข่ายทางข่าว การรวบรวมข้อมูลสนับสนุนที่หนักแน่น การใช้สื่อผสม การอ้างข้อมูลที่หลากหลาย การใช้ปฏิกริยาจากคนเกี่ยวข้อง การตั้งคำถาม การวิเคราะห์แหล่งข่าวอย่างถี่ถ้วน และการเลือกวิธีการนำเสนอข้อมูลอย่างสมเหตุสมผล

นอกจากนี้ ประเด็นด้านการรู้เท่าทันในข้อมูลข่าวสารและช่องทางการนำเสนอ ถือว่ามีความสำคัญอย่างยิ่งยวด ผู้รายงานข่าวควรตรวจสอบแหล่งที่มาอย่างรอบด้าน ก่อนจะนำมารวบรวม ตีความ และเผยแพร่ต่อ โดยต้องไม่ลืมว่าลักษณะของการเปลี่ยนแปลงทางสภาพภูมิอากาศนั้น ไม่ได้เกิดจำกัดเฉพาะประเทศใดประเทศหนึ่ง แต่ยังมีลักษณะของการข้ามพรมแดนอีกด้วย ดังนั้น การพิจารณาถึงบริบทไทยในฐานะของประเทศที่อยู่ท่ามกลางนานาชาติ จึงเป็นสิ่งที่นักข่าวต้องพิจารณา

## Abstract

Communications about global climate change is important issue nowadays. Each country including Thailand should set standard for this issue communication. For Thailand, climate change news reporting is a serious challenge because it is a specific issue that blends many type of news such as health, science and environment together. Contents may compound a difficult technical term but because of high impact towards people, reporter should explain easily by using scientific principle and the other knowledge.

First challenge is choosing precise words for clearness in both journalism and specific knowledge which contain contents from science, international affair to human interest. All of this should easy to understand and attract audience in the same time. Climate change news reporter should also aware of uncertainty and complexity.

News worthiness of climate change news, the next challenge, is different from ordinary news. Six dimensions of values are mentioned: impact, human interest, proximity, timeliness, prominence and unusualness. Meanwhile, there are factors involve in reporting process which are challenges for news reporter such as policy and authority, competition, sponsorship, contexts and governmental regulations. Reporter can prepare for making climate change news by knowing the audience, getting the connection, information stocking, multimedia using, citing various sources, capturing reaction from people, questioning, news resource analyzing and properly tactics of presentation.

Besides, media literacy is very important. News Reporter should cautiously examines news sources before collecting, interpreting and contributing. Don't forget that climate change doesn't occur in specific area but spread beyond frontier. Considering Thai contexts as a country among another international is obligation

## บทนำ

การเปลี่ยนแปลงของสภาพภูมิอากาศโลก (Climate Change) เป็นประเด็นที่ได้รับความนิยมกล่าวถึงอย่างต่อเนื่องในช่วงทศวรรษที่ผ่านมา โดยเฉพาะอย่างยิ่งในฐานะของปรากฏการณ์ที่สร้างผลกระทบทางลบ จนก่อให้เกิดปัญหาภัยร้ายแรงต่างๆ ไปทั่วโลก เช่น การเพิ่มขึ้นของอุณหภูมิโลก (Global Warming) ปรากฏการณ์เรือนกระจก (Greenhouse Effect) น้ำท่วมครั้งใหญ่ พายุที่สร้างความเสียหาย เป็นต้น ขณะที่ประเทศในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ หรือ กลุ่มประเทศอาเซียนถือว่าเปราะบางอย่างยิ่ง

ต่อการได้รับผลกระทบ สืบเนื่องจากสภาพทางภูมิศาสตร์ และการขาดการเตรียมพร้อมอย่างเพียงพอ (Salathong, 2017)

ในเชิงหลักการ กลุ่มประเทศอาเซียนควรจะมีการรวมกลุ่มกันอย่างเข้มแข็ง เพื่อรับมือและลดความเสี่ยงต่อผลกระทบที่จะเกิดขึ้นจากการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศโลก ไม่เพียงสนับสนุนข้อมูลและจุดยืนในการเจรจาต่อรองระดับนานาชาติเท่านั้น แต่ควรจะรวมถึงการสนับสนุนด้านวิชาการ ความรู้ บุคลากร งบประมาณและทรัพยากรพื้นฐานตามความจำเป็นแก่กันและกัน เพื่อให้เกิดกระบวนการปรับตัวร่วมกัน (Collective Adaptation) ที่เป็นรูปธรรมอย่างแท้จริง (ศูนย์บริการวิชาการแห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย และ ศูนย์เครือข่ายงานวิเคราะห์ วิจัยและฝึกอบรมการเปลี่ยนแปลงของโลกแห่งภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2554)

การสื่อสารเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศโลกเป็นสิ่งสำคัญ โดยในแต่ละประเทศรวมถึงประเทศไทยควรสร้างมาตรฐานด้านการสื่อสารต่อประเด็นดังกล่าว ตามบริบทของตนเอง การรายงานข่าวเพื่อให้ประชาชนรับทราบถือเป็นเรื่องที่มีความสำคัญในยุคปัจจุบัน ไม่ว่าจะเป็นในฐานะของการรายงานข่าวเพื่อสร้างความร่วมมือและการบรรเทาผลกระทบที่เกิดขึ้นจากรัฐสู่ประชาชน หรือการหวังผลให้เกิดสำนึกถ่ายทอดความรู้แก่ประชาชนอย่างทั่วถึงผ่านการทำหน้าที่ของสื่อ (ณัฐภาพ นิคมปิตวัน และคณะ, 2553)

ในแง่ของประเภทการรายงานข่าว ข่าวการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศโลกถือเป็นข่าวเฉพาะด้านที่ใกล้เคียงความเป็นข่าวสุขภาพ ข่าววิทยาศาสตร์และสิ่งแวดล้อม Deborah Potter (2009) มองว่า ข่าวเหล่านี้มีผลกระทบโดยตรงต่อผู้คนและเนื้อหาข่าวอาจมีความซับซ้อนพอสมควร งานของผู้สื่อข่าวคือการอธิบายให้เกิดความกระจ่างแก่ผู้อ่าน โดยนักข่าวต้องทำความเข้าใจหลักการทางวิทยาศาสตร์และศาสตร์อื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง Potter ได้อ้างถึง Carol Rogers ซึ่งเป็น ศาสตราจารย์ด้านนิเทศศาสตร์ แห่งมหาวิทยาลัยแมริแลนด์ ผู้เป็นบรรณาธิการหนังสือเกี่ยวกับการเขียนข่าววิทยาศาสตร์ โดย Rogers แนะนำเคล็ดลับ 2 อย่างในการรายงานข่าวสุขภาพ วิทยาศาสตร์ และสิ่งแวดล้อม ได้แก่ ประการแรกต้องระบุความสำคัญของบุคคลในข่าว เพื่อทำให้ผู้อ่านประเมินความน่าเชื่อถือจากบุคคลเหล่านี้ได้ดีขึ้น และ ประการที่สอง ผู้อ่านไม่ได้มีภูมิหลังความรู้เท่ากับผู้สื่อข่าว จึงควรปูพื้นให้เข้าใจและเล่าข่าวราวกับว่าผู้อ่านไม่เคยทราบอะไรในเรื่องนั้นมาก่อนเลย

นอกจากที่กล่าวไป ยังพบว่ามียารายละเอียดปลีกย่อยใน 2 ประเด็นใหญ่ ซึ่งผู้รายงานข่าวต้องทราบ ประเด็นแรก คือ ลักษณะเฉพาะของข่าวการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศโลก และประเด็นที่สอง การรายงานข่าวลักษณะดังกล่าวในบริบทไทย ทั้งนี้ จากการจัดทำหนังสือคู่มือการรายงานข่าว Climate Change in ASEAN: A Guidebook for journalism students and communicators (2017) ทำให้เล็งเห็นถึงความท้าทายดังกล่าวหลายประการ ดังจะได้ถอดบทเรียนมานำเสนอ ณ ที่นี้

### เริ่มด้วยการนิยาม: สื่อสารด้วยภาษาไทยที่ถูกต้อง

ความท้าทายแรกสำหรับผู้สื่อสารด้านข่าวสารการเปลี่ยนแปลงของสภาพภูมิอากาศ คือ การเลือกใช้ถ้อยคำภาษาไทยให้เที่ยงตรง สามารถสื่อความหมายได้อย่างชัดเจน ทั้งในทางวารสารศาสตร์และศาสตร์เฉพาะด้าน ในปัจจุบันมีความสับสน จนนำไปสู่การเลือกสรรถ้อยคำที่ผิดพลาด สำหรับประเด็นดังกล่าวนี้อยู่เสมอ อันได้แก่ นิยามศัพท์เบื้องต้น โดยเฉพาะอย่างยิ่ง คำว่า “สภาพภูมิอากาศ” (Climate) ซึ่งมีคนจำนวนมากไม่ทราบว่าแตกต่างจาก “อากาศ” (Weather) อย่างไร

เมื่อพิจารณาในฐานศัพท์เทคนิค (Technical Term) “อากาศ” คือ สภาพอากาศของช่วงเวลาระยะสั้น หรือเงื่อนไขทางด้านสภาพอากาศที่กินเวลาไม่นานนัก ในลักษณะวันต่อวัน หรืออาจจะเป็นสัปดาห์ ส่วน “สภาพภูมิอากาศ” คือ สภาพความเป็นไปของอากาศที่อธิบายได้ในระยะยาว เป็นเงื่อนไขที่กล่าวถึงในสภาพพื้นที่หนึ่งๆ ซึ่งกินระยะเวลายาวนานอย่างน้อย 30 ปี โดยจะมองเห็นได้ชัดจากกราฟสถิติซึ่งแสดงตัวเลขครอบคลุมห้วงเวลาหลายสิบปี

ดังนั้น เมื่อเป็นการรายงานความเปลี่ยนแปลงของสภาพภูมิอากาศ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในบริบทไทย ผู้รายงานนั้นจะต้องมุ่งเน้นทำให้ผู้อ่านเห็นถึงลักษณะของสภาพอากาศที่เป็นผลต่อเนื่องมาจากเหตุและปัจจัยในระยะยาว มากกว่าการเปลี่ยนแปลงรายวัน ลักษณะดังกล่าวนี้ทำให้เข้าสู่การนิยามถัดมาว่า “การเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ” (Climate change) คืออะไรกันแน่ โดย Intergovernmental Panel on Climate Change (IPCC)(2012) เสนอว่า คือ ความเปลี่ยนแปลงในสถานะของอากาศ ซึ่งจำแนกได้อย่างมีหลักฐานว่าเปลี่ยนแปลงในค่าเฉลี่ยหรือมีความผันแปรของลักษณะ ซึ่งจะยืงคงต่อไปลักษณะดังกล่าว ช่วงระยะเวลาหนึ่ง อาจจะเป็นทศวรรษ หรือนานกว่านั้น ส่วน United Nations Framework Convention on Climate

Change (UNFCCC)(2011) นิยามว่าเป็นคุณลักษณะโดยตรงหรือทางอ้อมที่เกิดจากกิจกรรมของมนุษย์ที่ทำให้เกิดความเปลี่ยนแปลงในแง่ขององค์ประกอบของอากาศ และยังรวมถึงความหลากหลายของสภาพภูมิอากาศทางธรรมชาติที่ผันแปร ซึ่งสังเกตได้จากการเปรียบเทียบตามห้วงระยะเวลา

จากคำนิยามของทั้งสององค์กร จะพบว่าได้มองหน่วยวัดความเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศที่เปลี่ยนแปลงโดยยึดเอากิจกรรมมนุษย์และเหตุผลทางธรรมชาติ โดย UNFCCC นิยามโน้มเอียงไปยังอิทธิพลของมนุษย์มากกว่า ตรงส่วนนี้เองเป็นการแสดงถึง อิทธิพลของคนที่เกี่ยวข้องกับการเปลี่ยนแปลงดังกล่าว และทำให้การรายงานข่าวยังต้องสัมพันธ์กับความเป็นมนุษย์ในมิติต่าง ๆ ด้วย ouse เพียงรายงานเฉพาะตัวเลขสถิติทางวิทยาศาสตร์เท่านั้น

ประเด็นถัดมา คือ การเลือกใช้คำในการสื่อสาร พบว่า มีความสับสนระหว่าง “การเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ” (Climate change) กับ “ภาวะโลกร้อน” (Global warming) อยู่เสมอ คำทั้งสองคำมักจะถูกใช้ในลักษณะใกล้เคียงกัน แต่ในความเป็นจริงกลับมีความหมายคนละอย่าง โดยการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศนั้น หมายถึงปรากฏการณ์ในทางกว้างของโลก หรือระยะยาวในเขตหนึ่งๆ หรือกระทั่งอุณหภูมิเฉลี่ยของโลกและรูปแบบภาวะอากาศที่คงยาวนานกว่าทศวรรษ อาทิ หิมะตกหนักโดยเฉลี่ยมากกว่าเดิมในทศวรรษถัดมาของบางพื้นที่ แต่ในกรณีของภาวะโลกร้อนจะถูกสื่อสารด้วยความหมายที่แคบกว่า อันได้แก่ สื่อความเพียงแค่น้ำมันของอุณหภูมิเพิ่มขึ้น เช่น อุณหภูมิโลกสูงขึ้น 0.85 องศา นับจากปี 1880 ถึง 2012 และระดับความร้อนเพิ่มขึ้นในรอบ 50 ปีหลังมานี้ (IPCC, 2013) ทำให้โดยสรุปแล้วระดับความใหญ่ของปรากฏการณ์ที่ครอบคลุมกับระยะเวลาที่ยาว คือตัวแปรของการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ ขณะที่ภาวะโลกร้อนจะพิจารณาเพียงแค่อุณหภูมิที่เพิ่มขึ้นเท่านั้น (Salathong, 2017)

### ลักษณะพื้นฐานของข่าวและการเตรียมตัวของผู้รายงานข่าว

ในทางกรนิยามประเภทของข่าว Julian Harris (1965) แบ่งข่าวออกเป็น 4 ประเภท คือ ข่าวทั่วไป (General types) ได้แก่ ข่าวบุคคล ข่าวสั้น ข่าวปรากฏการณ์ประหลาดและสัมนา ถัดมาคือ ข่าวพื้นฐาน (Simple story types) ซึ่งเป็นข่าวความเจ็บป่วย ความตาย อุบัติเหตุ เทศกาลและฤดูกาล และข่าวอาชญากรรม ข่าวเหล่านี้ไม่ได้เรียกร้องความชำนาญทางวารสารศาสตร์มากนัก ลำดับถัดมาคือ

ข่าวซับซ้อน (Complex story types) เป็นข่าวที่เรียกร้องความรู้เชิงเทคนิค ความรู้เฉพาะด้านเพื่อเชื่อมโยงเรื่องราวต่างๆ ให้เป็นรูปร่าง อาทิ ข่าวการตัดสินใจคดีความต่างๆ ข่าวอุตสาหกรรม การเมือง เศรษฐกิจ เกษตรกรรม แรงงาน ศาสนา วิจัย และวิทยาศาสตร์ และสุดท้ายคือ ข่าวพิเศษ (Special story types) เรียกร้องให้นักข่าวมีความชำนาญเฉพาะด้านในเรื่องที่รายงาน เช่น ข่าวว่าด้วยสตรี กีฬา บันเทิง ศิลปะและวัฒนธรรม

ข่าวการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศนั้น สัมพันธ์กับหลายประเภทข่าวทั้งข่าวพื้นฐาน เพราะมีองค์ประกอบของการเป็นเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นตามฤดูกาล เช่น น้ำจะท่วมในหลายๆ เดือนตุลาคม เป็นต้น แต่ในขณะเดียวกันก็ยังผสมลักษณะข่าวซับซ้อน ซึ่งถือว่าโน้มเอียงมาทางด้านนี้มากที่สุด เพราะมีความเป็นข่าววิทยาศาสตร์ที่ต้องอาศัยความรู้เฉพาะด้าน โดยเฉพาะการกล่าวถึงข้อมูลเชิงวิทยาศาสตร์ เศรษฐกิจท้องถิ่น ระบบสังคม และการเมือง

ความท้าทายของผู้รายงานข่าวการเปลี่ยนแปลงภูมิอากาศ คือการต้องสะสมความรู้ปุมหลังเฉพาะด้าน มีมุมมองสำหรับข่าวในการพิจารณาว่าอะไรเหมาะเป็นข่าวหาหนทางเข้าถึงแหล่งข้อมูล เพิ่มความเข้าใจในการรายงานข่าวทั่วไปและข่าวพิเศษ ตลอดจนพัฒนาทักษะการเข้าถึงข้อมูลอันซับซ้อน และรวมด้วยการนำมาถ่ายทอดให้เข้าใจง่ายที่สุดตามแบบฉบับนักข่าวที่ดีทั่วไป

ไม่เฉพาะการนิยามเชิงประเภทของข่าวเท่านั้น แต่ลักษณะความกว้างและลึกของการรายงานข่าว ยังถือเป็นความท้าทายอย่างหนึ่งอีกด้วย เมื่อเป็นเช่นนี้การนำหลักการรายงานข่าวขั้นสูง (Advanced news reporting) มาปรับใช้จึงเป็นสิ่งไม่อาจหลีกเลี่ยง ดังนั้น หากมีการคาดหวังว่าข่าวจะต้องเป็นมากกว่าประเภทข่าวทั่วไปหรือข่าวพื้นฐาน การรายงานข่าวขั้นสูงนี้จะต้องมีลักษณะมากกว่ารายงานว่าเกิดอะไรตามที่ปรากฏ แต่ต้องขุดให้ลึกลงไปและขยายความสิ่งที่เห็นเชื่อมโยงไปสู่เรื่องอื่นๆ โดยทักษะของการสืบสวนและตีความ

ในแง่ของการรายงานข่าวการเปลี่ยนแปลงภูมิอากาศด้วยวิธีการแบบสืบสวน (Investigative reporting) จะเป็นการสืบค้นถึงประเด็นที่น่าสนใจ ตีแผ่สิ่งที่ยังซ่อนเร้นเพื่อเผยออกมาให้คนรับรู้ ต่างจากการรายงานข่าวทั่วไปซึ่งข้อมูลนั้นเปิดเผยและเป็นที่ทราบกัน โดยองค์ประกอบสำคัญที่ต้องมีในกรณีนี้ คือ มีความลึก (Depth) เช่น ขุดค้นจนเจอตันตอของการทำให้เกิดภาวะโลกร้อนในกลุ่มอุตสาหกรรมไทย ถัดมาคือ มีความกว้าง (Width) เช่น อาจจะมีองค์กรหรือหน่วยงานจำนวนมากมีส่วนเกี่ยวข้องกับการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศบางภูมิภาค มีความซับซ้อน

(Complexity) เพราะจะเกี่ยวข้องกับประเด็นและมุมมองที่แตกต่างกัน มีพลัง (Force) เพราะจะกระทบต่อสังคม ไปจนถึงรายงานอย่างต่อเนื่อง (Continuity) เนื่องจากการสืบสวนจะอย่างต่อเนื่องระยะยาว จนกว่าจะได้ข้อมูลมาตีแผ่อย่างน่าพอใจ มีความไม่เหมือนใครและเป็นพิเศษ (Exclusivity) เพราะทำโดยองค์กรสื่อของตนเอง ซึ่งอาจจะมีความร่วมมือกับองค์กรสื่ออื่นๆ บ้าง แต่ไม่ใช่จำนวนมาก การตีแผ่ (Revelation) เป็นคุณสมบัติในการเผยแพร่ที่ยังไม่มีใครรู้ออกมาสู่สาธารณะ และการสรุป (Conclusions) ผลักดันให้ข่าวนั้นมีบทสรุป เช่น ผู้ทำความผิดได้รับการตัดสินหรือลงโทษ หรือแก้ไขปัญหา

ถัดมาคือการรายงานข่าวการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศด้วยวิธีการตีความ (Interpretative reporting) มีความพิเศษตรงที่นำเรื่องที่ยาก ซับซ้อน และดูไม่ชัดเจน นำมาตีความและรายงานให้เห็นว่ามันเกี่ยวข้องกับหรือกระทบต่อผู้คนอย่างไร โดย Curtis D. Macdougall (1977) ชี้ให้เห็นถึงหัวใจของการรายงานข่าวแบบตีความว่า ต้องแสดงให้เห็นถึง

1. สาเหตุและแรงจูงใจ (Cause and motive) ค้นหาว่าข้อมูลที่แหล่งข่าวให้มานั้น มีสาเหตุและแรงจูงใจอะไรอยู่เบื้องหลัง
2. ความสำคัญ (Significance) กระบวนการให้ความหมายหรือสังเกตสิ่งที่ชุกช่อนอยู่
3. วิเคราะห์ (Analysis) จำแนกอย่างเป็นระบบว่าในความซับซ้อนนั้นเป็นอย่างไร ภาพใหญ่คืออะไร กระทบสังคมอย่างไร
4. เปรียบเทียบ (Comparison) เปรียบเทียบอดีตกับปัจจุบัน หาทบทสรุปหรือความหมายจากสิ่งนั้นๆ
5. ทำนายอนาคตการณ (Forecast) กระบวนการทำนายว่าจะอะไรจะเกิดขึ้นในอนาคต โดยวิเคราะห์ปัจจัยที่แวดล้อมเกี่ยวข้อง

จากการสนทนากลุ่มเพื่อจัดทำหนังสือคู่มือการรายงานข่าว Climate Change in ASEAN: A Guidebook for journalism students and communicators (2017) มีผู้เสนอความคิดเห็นว่า การรายงานข่าวการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศถือเป็นงานที่มีความท้าทาย เนื่องจากเป็นลักษณะงานที่คาบเกี่ยวกับทักษะหลายด้านและมีความซับซ้อน ความรู้ที่ใช้จะต้องมีตั้งแต่ด้านวิทยาศาสตร์ ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ ไปจนถึงเรื่องความอยากรู้อยากเห็นส่วนบุคคลของมนุษย์ แต่จะต้องทำออกมาให้ง่ายต่อการเข้าใจและมีความดึงดูดผู้รับข่าวสารในคราวเดียวกัน

นอกเหนือจากให้ข้อมูลแก่สาธารณะเกี่ยวกับสิ่งที่เกิดขึ้นในขอบข่ายของการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศแล้ว การรายงานจะต้องทำให้คนอ่านรับทราบถึงการรับมือผลกระทบที่เกิดขึ้นด้วย อย่างไรก็ตาม ความท้าทายดังกล่าวอยู่ในกรอบของเวลาและสถานที่ ซึ่งเป็นข้อจำกัดอย่างหนึ่ง นักข่าวยังจำเป็นจะต้องมีทักษะรอบด้านเพื่อจะเข้าใจการเปลี่ยนแปลงสภาพอากาศในทางวิทยาศาสตร์ จะต้องตีความนโยบายนานาชาติมาเรียบเรียงเป็นภาษาที่เข้าใจง่าย และจะต้องประเมินประนอมความต้องการของคนอ่านกับบรรณาธิการอีกด้วย

ทั้งนี้ ผู้รายงานข่าวการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ จะต้องตระหนักว่างานที่ทำอยู่นั้นเกี่ยวข้องกับความไม่แน่นอน (uncertainty) และ ความซับซ้อน (complexity) อยู่เสมอ ความไม่แน่นอนเป็นได้ทั้งความไม่แน่นอนในทางวิทยาศาสตร์ เช่น ตัวเลขข้อมูลสถิติที่เปลี่ยนแปลงตลอดเวลา รวมไปถึงข้อมูลที่ยังไม่สามารถระบุฟันธงได้แน่ชัด โดย Reuters Institute for the Study of Journalism, Oxford University รายงานการศึกษานี้ว่าเนื้อหา 350 ชิ้น เกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ ที่ตีพิมพ์ในระหว่างปี คศ. 2007 ถึง 2012 จากหนังสือพิมพ์ 3 รายใน 6 ประเทศ พบว่า 8 จาก 10 เรื่องที่รายงานนั้น มีข้อมูลทางวิทยาศาสตร์ที่ยังเป็นที่ถกเถียงและประกอบไปด้วยความไม่แน่นอน (Painter, 2013)

ขณะที่ความไม่แน่นอนอีกประเภท คือ ความไม่แน่นอนทางการเมือง โดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อพิจารณาถึงความเป็นบริบทไทยที่การเมืองมีความไม่แน่นอนสูงในยุคหลังประเด็นการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศเกี่ยวกับผลประโยชน์และผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทางการเมืองจากหลายแหล่ง ทั้งปัจเจกบุคคลไปจนถึงระดับชาติ การต่อรองและเจรจาจึงเกิดอย่างต่อเนื่องไม่สิ้นสุด ความซับซ้อนจึงเกิดขึ้นซึ่งทำให้ต้องมีการศึกษาค้นคว้าอย่างต่อเนื่องสืบไปจนถึงคนรุ่นถัดไป

การจัดการกับความไม่แน่นอนและความซับซ้อน ทำให้นักข่าวที่รายงานการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศจำเป็นต้องมีพื้นฐานความรู้ด้านวิทยาศาสตร์และการเมืองเช่นเดียวกับการเชื่อมโยงไปสู่ศาสตร์อื่นๆ ความรู้และความสามารถในการตีความรวมถึงภาษาวิทยาศาสตร์ไปสู่ภาษาที่คนทั่วไปมักคุ้นเข้าใจง่าย คือความสำคัญในการเป็นนักข่าวในสายนี้ที่ดี นักข่าวควรอ่านและทำความเข้าใจความซับซ้อนเรื่องราวการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศให้ถ่องแท้จริงๆ ก่อนจะเขียนออกมาอย่างเรียบง่ายที่สุดเท่าที่จะเป็นไปได้

## คุณค่าของข่าวที่แตกต่าง

หากยึดกับค่านิยามของ คุณค่าความเป็นข่าว (News Worthiness) จะพบว่าตำรา ด้านงานข่าวโดยส่วนใหญ่จะระบุเอาไว้ทั้งสิ้น 7-10 ข้อ แต่ในกรณีของการรายงานข่าว การเปลี่ยนแปลงของสภาพภูมิอากาศ คุณค่าที่สำคัญจริง ๆ จากการสนทนากลุ่มเพื่อ จัดทำ คู่มือการรายงานข่าว Climate Change in ASEAN: A Guidebook for journalism students and communicators (2017) พบว่า มีด้วยกันทั้งสิ้น 6 ข้อ และมีลำดับความสำคัญลดหลั่นลงไปดังนี้

1. ผลกระทบ (Impact) เป็นคุณค่าข่าวที่สำคัญมากที่สุด เพราะผู้รับสารต้องการ รู้ว่าความเปลี่ยนแปลงของสภาพภูมิอากาศจะกระทบต่อการใช้ชีวิตอย่างไร เช่น การที่อุณหภูมิโดยเฉลี่ยของประเทศสูงขึ้น จะกระทบการออกดอกออกผลในทางกสิกรรม ซึ่งแน่นอนว่าไม่เพียงสังคมเกษตรกรรมจะได้รับผลกระทบ หากแต่เศรษฐกิจและ ความเป็นอยู่ของทั้งประเทศก็ด้วยเช่นกัน

2. สิ่งที่น่าสนใจ (Human Interest) เรื่องราวการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ โลกที่น่าเสนอมิตทางด้านอารมณ์ของมนุษย์ จะทำให้ข่าวมีคุณค่าแก่การติดตามมากขึ้น เช่น การเกิดพายุอันเป็นผลมาจากการเปลี่ยนแปลงภูมิอากาศทำให้ผู้คนจำนวนหนึ่ง ไร้บ้าน เป็นเรื่องน่าเศร้าและน่าเห็นใจ ความสามารถในการเล่าเรื่องราวชีวิตของมนุษย์ เสริมมิติความเป็นคนในข่าว ถือเป็นความท้าทายของการรายงานข่าวประเภทนี้

3. ความใกล้ชิด (Proximity) ความใกล้ชิดดังกล่าวไม่ได้หมายถึงสถานที่เกิดเหตุ ใกล้เคียง แต่ยังหมายถึงความใกล้ชิดทางจิตใจ ความรู้สึกร่วมกับเรื่องนั้นๆ เช่น เป็นเรื่อง ที่เกิดกับคนเชื้อชาติเดียวกันแต่ห่างไกลออกไป เป็นต้น ยิ่งคนอ่านรู้สึกใกล้ชิด กับเรื่องราวเท่าไรข่าวนั้นก็ยิ่งมีคุณค่าต่อผู้อ่านเป้าหมาย ในกรณีของการเปลี่ยนแปลง สภาพภูมิอากาศนั้น เป็นเรื่องที่ค่อนข้างไร้พรมแดน เพราะสิ่งที่เป็สภาพภูมิอากาศนั้น กินอาณาเขตกว้างใหญ่ ซึ่งนักข่าวจะต้องทำให้คนอ่านรู้สึกคล้อยตามในแง่การให้ข้อมูล เช่น หากมีน้ำท่วมเกิดขึ้นในประเทศพม่าใกล้กับบริเวณสามเหลี่ยมทองคำ อันสืบเนื่องจาก การเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ การให้ข้อมูลว่าเหตุการณ์นี้จะเกี่ยวข้องกับคนไทย ที่ไม่ได้อาศัยอยู่บริเวณนั้นอย่างไร จึงเป็นเรื่องสำคัญ

4. ความสดใหม่ (Timeliness) ความสดใหม่เป็นหัวใจของการรายงานข่าว โดยพื้นฐานอยู่แล้ว ทั้งนี้ ไม่ได้หมายความว่าสิ่งที่รายงานจะต้องเพิ่งเกิดขึ้นทั้งหมด แต่อาจจะเป็นการค้นพบข้อมูลใหม่บางส่วนหรือได้พบแง่มุมใหม่ๆ ที่น่าสนใจ และนำมา

รายงานทันที ดังเช่น เมื่อมีการค้นพบข้อมูลใหม่ๆ เกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศในเมืองไทย (ทั้งที่การเปลี่ยนแปลงจริงๆ นั้น เกิดนานแล้ว)

5. ความโดดเด่น (Prominence) ผู้มีชื่อเสียงที่ปรากฏตัวในข่าวจะทำให้เรื่องมีเสน่ห์ดึงดูดและมีน้ำหนักมากขึ้น นอกเหนือจากผู้มีอำนาจหน้าที่อื่นเกี่ยวข้องกับการเปลี่ยนแปลงของภูมิอากาศโลกแล้ว บุคคลมีชื่อเสียงจำนวนมากในปัจจุบันได้เข้ามาเกี่ยวข้องด้วย เช่น อดีตรองประธานาธิบดี อัล กอร์ แห่งสหรัฐอเมริกา ที่ทำโครงการรณรงค์เกี่ยวกับภาวะโลกร้อน หรือ ลีโอนาร์โด ดิคาปรีโอ นักแสดงผู้มีชื่อเสียงในฮอลลีวูด ที่เข้ามามีส่วนร่วมทางด้านรักษาสีงแวดล้อมของโลกในปัจจุบันการรายงานข่าวโดยอิงกับผู้มีชื่อเสียงและอิทธิพล จะช่วยให้ข่าวมีพลังมากขึ้นและมีผลต่อการขับเคลื่อนสังคมอีกด้วย

6. ความไม่ปกติ (Unusualness) เมื่อมีความแปลกประหลาดที่ผิดไปจากวิสัยปกติเกิดขึ้น ผู้คนย่อมสนใจเรื่องนั้นๆ ในกรณีของการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศอาจทำให้เกิดปรากฏการณ์ที่ไม่ปกติ เช่น อุณหภูมิเฉลี่ยของประเทศสูงขึ้นจนบางจังหวัดเกือบจะไม่มีฤดูหนาวอีกต่อไป จะสามารถเรียกร้องความสนใจได้ดี

แม้ว่าทั้ง 6 ข้อนี้ จะถูกจัดลำดับให้มีความสำคัญลดหลั่นกัน แต่ในเชิงปฏิบัติทุกข้อล้วนมีความสำคัญในฐานะของคุณค่าข่าวทั้งสิ้น และในข่าวหนึ่งชิ้นนั้นไม่จำเป็นต้องมีคุณค่าความเป็นข่าวปรากฏทุกข้อ เช่น ในหนึ่งข่าวอาจจะมีเพียงคุณค่าด้านความสดใหม่กับคุณค่าด้านผลกระทบ

## ความท้าทายในแง่ของปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการทำงาน

แม้ว่าจะเป็นที่ทราบกันดีว่า เนื้อหาแบบไหนถือว่ามีความค่าข่าวเหมาะสมต่อการรายงาน แต่ในสภาพความเป็นจริงของการรายงานข่าวการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศโลกก็ยังมีปัจจัยหลายอย่างเกี่ยวข้อง อันถือเป็นความท้าทายแก่ผู้รายงานข่าว ได้แก่

1. นโยบายและผู้มีอำนาจ (Policy and Authorities) องค์กรสื่อแต่ละแห่งมีนโยบายในการนำเสนอเนื้อหาข่าว ซึ่งจะยังผลต่อเนื้อหาข่าวการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศด้วยว่าจะออกมาในทิศทางใด เช่นเดียวกับผู้มีอำนาจในระดับตัดสินใจจะเป็นผู้ตัดสินใจโดยอาจจะอิงกับความเชื่อและผลประโยชน์ เช่น ถ้าเจ้าของสื่อไม่เชื่อว่าการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศจะส่งผลกระทบต่อความเป็นอยู่ของคนบนโลก องค์กรสื่อแห่งนี้ก็จะไม่มีความพยายามในการหาข้อมูลมารายงาน หรือแม้แต่เป็นไปในทิศทางว่าไม่ส่งผลกระทบ

2. การแข่งขันระหว่างองค์กรสื่อ (Competition between mass media organizations) แบ่งออกได้ 2 กลุ่ม กลุ่มแรก คือ การแข่งขันเพื่อรายงานข่าว การเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศให้เร็วที่สุดกว่าเจ้าอื่น ความท้าทายอยู่ตรงการค้นหาและประเมินแหล่งข้อมูล รวมถึงการลงพื้นที่ให้ได้ข้อมูลโดยแข่งกับเวลา ส่วนอีกกลุ่ม คือ การแข่งขันเพื่อให้ได้คุณภาพของข่าวสูงที่สุด มีความลึกมากที่สุด โดยนักข่าวต้องสืบค้นหาข้อมูลอย่างรอบด้าน และเปิดเผยในสิ่งที่คนไม่เคยรู้มาก่อนให้ได้ ถ้าหากองค์กรสื่อมีการแข่งขันกันหนักหน่วง การรายงานข่าวจะออกมาดีกว่าไม่มีการแข่งขัน

3. พื้นที่สื่อในแต่ละประเภท (Space for each form of media) สื่อแต่ละประเภทมีพื้นที่ไม่เท่ากันและยังผลให้การรายงานการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศไม่เหมือนกันด้วย การรายงานข่าวในสถานีของเอกชนจะมีระเบียบบังคับ และพื้นที่ซึ่งอาจจะมากกว่าของรัฐที่เน้นข้อมูลเป็นทางการเท่านั้น ขณะที่สื่อแบบสิ่งพิมพ์นั้นจะมีพื้นที่จำกัดกว่าสื่อใหม่ที่เป็นแบบออนไลน์

4. โฆษณา (Advertising) ความท้าทายของการรายงานข่าวการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศในส่วนของโฆษณา ก็คือ อาจจะมีแรงกดดันจากองค์กรที่ให้เงินสนับสนุนการทำสื่อ (สปอนเซอร์) กดดันการรายงานข่าวในส่วนที่เกี่ยวกับการทำงานขององค์กรนั้นๆ เช่น ผู้ให้เงินสนับสนุนเกี่ยวข้องกับทำให้อุณหภูมิโลกสูงขึ้น อาจจะทำให้องค์กรสื่อลำบากใจในการรายงานสื่อที่เกี่ยวข้อง

5. บริบท (Context) ข่าวการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศมักจะไม่เป็นที่สนใจหรือดึงดูดให้คนอ่านในยามปกติ หากช่วงดังกล่าวมีข่าวอื่นที่คนสนใจมากกว่าดังเช่นข่าวเกี่ยวกับผู้มีชื่อเสียงทุจริต ข่าวการเปลี่ยนแปลงฯ ก็จะต้องหายไปจากความสนใจ ดังนั้น การรายงานโดยใช้บริบทอื่นเข้ามาช่วยจะทำให้ข่าวน่าสนใจขึ้น เช่น หากมีคนที่มีชื่อเสียง ผู้มีอำนาจในการบริหารประเทศ หรือสถานที่บางแห่งที่โด่งดัง เกี่ยวข้องกับการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ ก็สามารถนำมาเป็นส่วนหนึ่งของการรายงานได้

6. ข้อบังคับของรัฐบาล (Government regulation) แต่ละรัฐบาลในแต่ละระบอบการปกครองล้วนมีระเบียบบังคับแตกต่างกัน และทำให้การรายงานข่าวนั้นได้รับโอกาสเข้าถึงข้อมูล รวมถึงเสรีภาพในการรายงานอันสัมพันธ์กับความมั่นคงของชาติ แตกต่างกันไป

จากทั้ง 6 ข้อข้างต้น จะพบว่าความท้าทายมีหลายระดับ ดังเช่น ความท้าทายในตัวผู้รายงานข่าวสามารถบริหารจัดการได้ด้วยตนเอง เช่น การเลือกใช้บริบทของ

ผู้มีชื่อเสียงมาเสริมข่าว และการจัดการพื้นที่ในการนำเสนอเท่าที่มีอย่างจำกัด แต่ความท้าทายในบางเรื่องนั้นอาจจะใหญ่โตกว่าตัวนักข่าวเอง เช่น นโยบายและผู้มีอำนาจ

### การเตรียมตัว เพื่อรายงานให้เหมาะสมกับบริบทไทย

ในการรายงานข่าวการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศในไทย มีความท้าทายด้านการเตรียมพร้อม ซึ่งมีสิ่งที่ต้องคำนึงถึงดังต่อไปนี้

1. การทำความรู้จักกับผู้รับสาร (Knowing the audience) การวิเคราะห์ผู้รับสารที่เป็นคนไทยมีความสำคัญอย่างมาก โดยผู้รายงานข่าวจะต้องสำรวจพื้นความรู้ของผู้ติดตามว่ามีลักษณะอย่างไร เพื่อจะหาหนทางนำเสนอให้เหมาะสมที่สุด ดังเช่นในกรณีที่เป็นสื่อซึ่งมีฐานผู้ติดตามกว้างขวาง การรายงานก็จะต้องคำนึงถึงความหลากหลายทั้งระดับความรู้ ภูมิฐานะ และลักษณะทางประชากรอื่นๆ ของผู้รับสารด้วย

2. สร้างสายสัมพันธ์และเครือข่ายทางข่าว (Establishing relations and news networks) การรายงานข่าวการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศจำเป็นจะต้องมีความรู้และแหล่งข่าวเฉพาะด้าน รวมไปถึงพื้นความรู้ด้านวิทยาศาสตร์ เศรษฐศาสตร์ การเมือง และประเด็นทางสังคม ซึ่งทำให้ต้องมีเครือข่ายความสัมพันธ์ทางด้านดังกล่าวด้วย ดังนั้น การเข้าร่วมเป็นส่วนหนึ่งของกลุ่มเฉพาะด้านถือเป็นความจำเป็น ดังเช่น การเข้าร่วมกลุ่มของ สำนักข่าวสิ่งแวดล้อม ในเมืองไทย Green News TV (<http://www.greennewstv.com/>) เป็นต้น

3. การรวบรวมข้อมูลสนับสนุนที่หนักแน่น (Collecting supporting solid data) เนื่องจากการรายงานข่าวการเปลี่ยนแปลงฯ มีความเกี่ยวข้องกับความสัมพันธ์ของเรื่องราวและแหล่งข่าวจำนวนมาก ทักษะการรวบรวมนั้นจำเป็นจะต้องมีเป็นพิเศษ ดังจะเห็นจากการต้องเผชิญกับข้อมูลจากหลายทางที่อาจจะขัดแย้งกันเอง รวมไปถึงความเห็นจากผู้เชี่ยวชาญที่ไม่เห็นพ้องต้องกัน ทั้งในแง่ขององค์ความรู้ที่แตกต่างและผลประโยชน์ที่มาจากคนละทิศทางด้วย

4. ใช้สื่อผสม (Using multimedia) ทุกวันนี้การรายงานข่าวไม่ได้ขึ้นอยู่กับสื่อหลักอย่างหนังสือพิมพ์ วิทยุ หรือ โทรทัศน์ อีกต่อไป อย่างการรายงานการเปลี่ยนแปลงของภูมิอากาศด้วยการลงพื้นที่นั้น ถ้ามีข้อเขียนเป็นอักษรในหนังสือพิมพ์จะสามารถทำให้อ่านรายละเอียดได้ แต่เมื่อมีภาพและเสียงจากการไลฟ์สด หรืออาศัยมัลติมีเดีย

มาช่วยจะทำให้ผู้รับสารเห็นภาพของพื้นที่ได้ชัดเจนมากยิ่งขึ้น เช่นนี้เอง ทักษะของผู้รายงานจึงควรจะมีการใช้สื่อที่หลากหลายด้วย ในกรณีของไทยนั้น ความนิยมในการใช้สื่อสังคมออนไลน์อย่าง Facebook ทำให้นักข่าวต้องพัฒนาทักษะการใช้สื่อลักษณะดังกล่าวมากขึ้น เข้าใจธรรมชาติของการใช้งานตั้งแต่ระดับพื้นฐานไปจนถึงระดับอัลกอริทึมซึ่งจะส่งผลต่อการเข้าถึงกลุ่มผู้รับสารด้วย

5. อ้างข้อมูลที่หลากหลาย (Referencing various sources) การเปลี่ยนแปลงของสภาพภูมิอากาศนั้นกระทบต่อผู้คนจำนวนมาก ซึ่งมีความหลากหลายทางประชากรบนโลก ดังนั้น การเก็บข้อมูลจากกลุ่มเดียวจึงไม่เพียงพอในการนำเสนอ การวางแผนนำเสนอข้อมูลจากบุคคลหลายกลุ่ม หลายแหล่งข้อมูลจึงมีความสำคัญ เพื่อจะทำให้เห็นถึงผลกระทบที่เหตุการณ์หนึ่งๆ มีต่อผู้คนที่หลากหลาย อย่างรอบด้าน เช่น ข้อมูลจากคนหนุ่มสาวและคนสูงวัย ย่อมมีความแตกต่างทั้งยังไม่รวมถึง เพศ รายได้ ถิ่นฐาน หรือชาติพันธุ์ อีกด้วย ถ้าเรารายงานข้อมูลจากคนที่อาศัยในถิ่นฐานนั้นๆ มาอย่างยาวนาน จนเห็นความเปลี่ยนแปลง ย่อมจะได้ข้อมูลที่ต่างจากคนที่เพิ่งมาอาศัยอยู่ไม่นาน

6. ใช้ปฏิกิริยาจากคนเกี่ยวข้อง (Provoking reaction from relevant people) นอกเหนือจากอาศัยข้อมูลทางงานวิจัยหรือหลักฐานจากปรากฏการณ์แล้ว ผู้รายงานข่าวควรดูปฏิกิริยาจากผู้มีส่วนได้เสียในผลกระทบด้วย ทั้งในแง่ได้รับความเจ็บป่วยทางตรง ทางอ้อม หรือความคิดเห็นจากคนที่อาจจะถูกมองข้ามซึ่งล้วนมีความหมายเนื่องจากการรายงานข่าวเฉพาะด้านเหล่านี้ มักจะถูกนำเสนอในเชิงวิทยาศาสตร์ ภาษาซึ่งเฉพาะทาง และเป็นข้อมูลที่ผ่านการตีความและเรียบเรียงทำให้ขาดมุมมองหรือความรู้สึกแบบมนุษย์ไป

7. การตั้งคำถาม (Questioning) ความสามารถในการตั้งคำถามเป็นความท้าทายของการรายงานข่าวแนวนี้ ความสงสัย ช่างสังเกต ตั้งคำถามกับสิ่งต่างๆ ตั้งแต่มองไม่มีข้อมูลมากนัก ไปจนถึงสิ่งที่เห็นเป็นเหตุการณ์ เอกสาร ภาพและเสียงที่มีในครอบครอง จะทำให้เป็นข่าวที่น่าสนใจได้ อย่างไรก็ตาม ในบริบทไทยนั้น การตั้งคำถามจะต้องระมัดระวังเรื่องมารยาททางสังคม และลักษณะความแตกต่างของกลุ่มประชากรที่อาจส่งผลกระทบต่อความรู้สึกไว้นับถือและความร่วมมือในการตอบคำถามด้วย

8. วิเคราะห์แหล่งข่าวอย่างถี่ถ้วน (Fully analyzing the news sources) ข้อมูลสำหรับการรายงานข่าวมีหลายประเภท จะต้องพิจารณาจากธรรมชาติของข้อมูลที่ได้ว่ามีลักษณะจริงแท้หรือดัดทอนปรุงแต่งเพียงใด โดยแหล่งข่าวส่วนหนึ่งอาจมาจากข่าวประชาสัมพันธ์ขององค์กร ซึ่งมักจะผ่านการปรับปรุงให้องค์กรดูดีและปกป้องผล

ประโยชน์ตนเอง ดังนั้น ผู้รายงานข่าวจะต้องวิเคราะห์ข้อมูลดังกล่าวๆ อย่างถี่ถ้วน แยกแยะหาข้อเท็จจริงที่น่าเสนอ ข้อเท็จจริงที่หายไป รวมถึงการแยกแยะสิ่งที่เป็นเท็จ หรือเป็นเพียงความคิดเห็นออกมา สิ่งเหล่านี้มักข่าวต้องวิเคราะห์ให้ถี่ถ้วนเพราะอาจถูกใช้เป็นเครื่องมือได้

9. เลือกรูปการนำเสนอข้อมูลอย่างสมเหตุสมผล (Considering and choosing types of presentation to be used for highlighting the problems or subtly inserting into other stories) พิจารณาข้อมูลที่มีว่าจะนำเสนอเป็นข่าว บทความ หรือ สารคดี โดยตัดสินใจตามความเหมาะสม โดยอิงจากผู้รับสาร ข้อมูล ผลกระทบ ฯลฯ

เมื่อพิจารณาจากความท้าทายด้านการเตรียมตัวทั้ง 9 ข้อ จะพบว่า เป็นเรื่องจำเป็นอย่างยิ่งที่ตัวผู้รายงานข่าวจะต้องคำนึงถึงให้ครบทุกข้อ เพราะไม่เพียงการรายงานข่าว การเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศโลกจะเป็นข่าวเฉพาะด้าน ซึ่งต้องอาศัยข้อมูลหรือทักษะการรายงานขั้นสูง หากยังต้องสอดประสานกับการเปลี่ยนแปลงของสื่อในยุคใหม่ ดังเช่น การเลือกสื่อผสมในการรายงานเพื่อให้เข้าถึงผู้รับสารได้ตรงกลุ่ม หรือกระทั่งการมีข้อมูลเผยแพร่ทางสื่อออนไลน์จำนวนมากอยู่ก่อนแล้ว ก็ทำให้นักข่าวจะต้องเตรียมข้อมูลที่ลึกซึ้งและถี่ถ้วนหลากหลายมากกว่าเดิม

### เล่าข่าวด้วยรูปแบบที่สอดคล้อง

ในแง่ของความท้าทายสำหรับการเล่าข่าวนั้น Salathong (2013) ได้นำเสนอ โมเดลการรายงานด้วย HOPE เพื่อการรายงานความเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ โดยนักวารสารศาสตร์ บรรณาธิการ และผู้รับสารนั้นได้มีความเห็นพ้องว่าสามารถนำมาเป็นต้นแบบของการรายงานข่าวชนิดนี้ได้ดี

H ย่อมาจาก Holistic คือ การทำให้เห็นภาพรวมทั้งหมดว่ามีความสัมพันธ์กับประเด็นอื่นๆ ไต่บ้าง ผู้รับสารจะเห็นรากของประเด็นนั้นๆ มองเห็นภาพรวม ความเป็นไปได้ของผลกระทบในอนาคต ด้วยฉากเหตุการณ์ที่แตกต่างออกไป และเข้าใจความสัมพันธ์ระหว่างกันและกันของปัจจัยต่างๆ ทั้งโลก ดังนั้น ตัว H ในโมเดลนี้ จึงทำให้คนรับสารได้เห็นประเด็นความเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศจากหลายมุมมอง เข้าใจความเปลี่ยนแปลงว่าข้องแวะกับชีวิตประจำวัน เศรษฐกิจ สังคม และผลกระทบทางสิ่งแวดล้อมที่ไม่ไกลจากตัวเท่าใดนัก อันจะนำไปสู่การออกมาทำอะไรบางอย่าง เพื่อสิ่งที่ดีขึ้น

○ ย่อมาจาก future-Oriented คือ การที่ไม่เพียงรายงานถึงสิ่งที่กำลังเกิดขึ้น แต่จะมุ่งเน้นไปยังอนาคต กับสิ่งที่อาจจะเกิดขึ้น เพื่อคาดเดาผลลัพธ์ที่จะตามมาในเวลาถัดไป

P ย่อมาก Participatory คือ การกระตุ้นให้คนรับสารมีส่วนร่วมในประเด็นที่นำเสนอและเปลี่ยนแปลงเป็นความจำเป็นของผู้รายงานที่จะทำให้สิ่งที่รายงานนั้นกระตุ้นคนอ่าน เกิดการถกเถียง และลงมือกระทำอะไรบางอย่าง เพื่อจะแก้ปัญหาของโลก

E ย่อมาจาก Empowering แม้ว่าผู้รับสารจะได้รับข้อมูลและกระตุ้นให้เกิดการลงมือทำแล้ว พวกเขาอาจจะยังไม่สามารถเปลี่ยนแปลงอะไรได้เพราะไม่มีความรู้ทักษะ และคุณค่าพอจะลงมือทำได้ ดังนั้น การเสริมพลังด้วยทักษะและเทคโนโลยีใหม่ๆ น่าจะช่วยให้เกิดการลงมือเพื่อความเปลี่ยนแปลงอย่างแท้จริง

แม้ว่าตัวย่อทั้ง 4 นี้ มีแนวโน้มที่ดีในการจะทำให้เกิดผลกระทบเชิงบวกต่อประเด็นการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ แต่สิ่งหนึ่งที่ต้องคำนึงคือ ในการทำงานจริงอาจจะไม่สามารถใช้ทั้งหมดนี้พร้อมๆ กัน ขึ้นอยู่กับเงื่อนไขการทำงาน และยังรวมถึงวิธีการสร้างรูปแบบและเนื้อหาที่อาจจะต้องดึงดูดคนอ่านด้วย แต่ก็ยังถือว่าสามารถเลือกบางส่วนของโมเดลมาใช้ได้ตามสมควร

### ความรู้เท่าทันข้อมูลข่าวสารการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ

ความท้าทายสำคัญอีกประการสำหรับการรายงานข่าวการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ คือ การรู้เท่าทันในข้อมูลข่าวสารและช่องทางการนำเสนอ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง สื่อออนไลน์กลายมาเป็นช่องทางสำคัญในการการสืบค้น และส่งต่อได้อย่างรวดเร็ว อย่างไรก็ตาม ผู้รายงานข่าวควรตรวจสอบแหล่งที่มาอย่างรอบด้าน ก่อนจะนำมารวบรวม ตีความ และเผยแพร่ต่อ

แคทท์ส (Catts, 2012) ระบุว่าสมรรถนะพื้นฐานในการรู้เท่าทันข้อมูลข่าวสารได้แก่

- รู้ความต้องการด้านข้อมูลข่าวของตนเอง (Recognize their information needs)
- จัดวางและประเมินคุณภาพของข้อมูลข่าวสารได้ (Locate and evaluate the quality of information)

- จัดเก็บและเรียกย้อนคืนข้อมูลข่าวสารได้ (Store and retrieve information)
- ใช้ข้อมูลข่าวสารได้อย่างมีประสิทธิภาพและมีจริยธรรม (Make effective and ethical use of information)
- ประยุกต์ข้อมูลข่าวสารเพื่อสร้างสรรค์และสื่อสารความรู้ได้ (Apply information to create and communicate knowledge)

เมื่อนำแนวคิดการรู้เท่าทันข้อมูลข่าวสารดังกล่าวมาประยุกต์กับบริบทของการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศทำให้ได้หลักการว่า โดยพื้นฐานนั้นความรู้เท่าทันในการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ จะหมายถึงความเข้าใจของผลกระทบที่มีต่อมนุษย์ในการเปลี่ยนแปลงฯ และอิทธิพลที่ส่งผลกระทบต่อมนุษย์และประเด็นทางสังคมต่างๆ ดังนั้น สิ่งที่เป็นความท้าทายให้ผู้รายงานต้องคำนึงถึงก็คือ

1. มีความเข้าใจในพื้นฐานของระบบภูมิอากาศโลก
2. เข้าถึงข้อมูลทางวิทยาศาสตร์และข่าวสารดังกล่าว
3. สามารถสื่อสารเนื้อหาของ การเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศได้อย่างมีประสิทธิภาพ
4. สามารถรับผิดชอบและให้เหตุผลเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ และเข้าใจถึงการตัดสินใจต่างๆ ว่าจะกระทบต่อการเปลี่ยนแปลงอย่างไร

เมื่อเป็นเช่นนี้ผู้รายงานข่าวควรจะต้องมีคุณสมบัติด้านการรู้เท่าทันสื่อดังต่อไปนี้

1. มีทักษะในการค้นหา ตั้งคำถาม และซักถาม รวมถึงมีแหล่งข้อมูลที่หลากหลาย เช่น มีทั้งแบบรัฐบาล เอกชน และภาคประชาสังคม รวมถึงสื่อที่หลากหลาย มีความแม่นยำ น่าเชื่อถือ และรวดเร็ว และเมื่อข่าวการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ มีความซับซ้อนและไม่แน่นอนทางข้อมูล ทักษะการเก็บรวบรวมข้อมูลและวินิจฉัยอย่างรวดเร็วจึงมีความสำคัญอย่างมาก
2. มีความเข้าใจความซับซ้อนในการเปลี่ยนแปลงภูมิอากาศ และเลี่ยงการยึดติดกับแหล่งข่าวเดียว หรือการเขียนข้อมูลที่เรียบง่ายจนคนอ่านไม่ได้อะไร เพราะขาดการวิเคราะห์ สังเคราะห์
3. ทักษะการตรวจเช็คเป็นสิ่งสำคัญ โดยเฉพาะอย่างยิ่งสื่อออนไลน์จะทำให้ความผิดพลาดกระจายได้เร็วเพราะมีการแชร์และส่งต่ออย่างรวดเร็ว ดังนั้น ก่อนจะใช้ข้อมูลใดๆ ควรจะเช็คข้ามไปมาให้ถูกต้องและหาที่มาที่ไปได้

4. มีทักษะในการวิเคราะห์สื่อ ตีความ ประเมิน และประยุกต์ใช้ และต้องระวัง การที่ตัวองค์กรที่มีส่วนได้เสียออกมาทำข่าวเอง ทำให้คนเข้าใจผิดรวมไปถึงนักข่าว ในการเลือกใช้ข้อมูลด้วย

5. ทักษะในการวิพากษ์ ถือเป็นทักษะที่สำคัญสำหรับการรายงานข่าวลักษณะนี้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในบริบทออนไลน์ ที่ต้องการความถูกต้องอย่างรวดเร็ว

### บทสรุป: บริบทไทยท่ามกลางนานาชาติ

เมื่อสรุปความท้าทายสู่ด้านการรายงานข่าว จะพบว่าความท้าทายด้านการสื่อสาร ต่อประเด็นการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศโลกสำหรับบริบทไทย อาจจะแบ่งออกเป็น 2 ประเด็นหลัก นั่นคือ ความท้าทายภายใน และ ความท้าทายภายนอก

ความท้าทายภายใน คือ ความท้าทายในการรายงานข่าวในฐานะข่าวเฉพาะด้าน ที่ใกล้เคียงความเป็นข่าวสุขภาพ ข่าววิทยาศาสตร์และสิ่งแวดล้อม ซึ่งเนื้อหาข่าว อาจมีคำศัพท์ที่ยากและซับซ้อน โดยผู้รายงานข่าวต้องอธิบายให้เกิดความกระจ่าง แก่ผู้อ่าน โดยนักข่าวต้องทำความเข้าใจหลักการทางวิทยาศาสตร์และศาสตร์อื่นๆ ที่เกี่ยวข้องเลือกใช้ถ้อยคำให้เที่ยงตรง สามารถสื่อความหมายได้อย่างชัดเจน พิจารณา คุณค่าของข่าว โดยเน้นย้ำมิติสำคัญทั้งสิ้น 6 ข้อ อันได้แก่ การพิจารณาจาก ผลกระทบ สิ่งที่น่าสนใจ ความชิตใกล้ ความสดใหม่ ความโดดเด่น และความไม่ปกติ

ขณะเดียวกันยังมีความท้าทายแก่ผู้รายงานข่าวในเชิงกระบวนการรายงานข่าว ได้แก่ นโยบายและผู้มีอำนาจการแข่งขันระหว่างองค์กรสื่อ พื้นที่สื่อในแต่ละประเภท โฆษณา บริบทต่างๆ และข้อบังคับของรัฐบาลในบริบทไทย ซึ่งผู้รายงานนั้น ควรเตรียมพร้อมในด้านการทำความรู้จักกับผู้รับสารชาวไทยในลักษณะประชากร ที่แตกต่างกัน การสร้างสายสัมพันธ์และเครือข่ายทางข่าว การรวบรวมข้อมูลสนับสนุน ที่หนักแน่น การใช้สื่อผสมและสื่อสังคมออนไลน์ยุคใหม่ การอ้างข้อมูลที่หลากหลาย การใช้ปฏิกริยาจากคนเกี่ยวข้อง การตั้งคำถาม การวิเคราะห์แหล่งข่าวอย่างถี่ถ้วน และการเลือกวิธีการนำเสนอข้อมูลอย่างสมเหตุสมผลโดยคำนึงถึงความเป็นไปได้ และความร่วมมือจากบุคคลหลายฝ่ายในบริบทของสังคมไทย

สิ่งสำคัญที่ไม่ควรลืมพิจารณา คือ ประเด็นด้านการรู้เท่าทันในข้อมูลข่าวสาร ผู้รายงานข่าวควรตรวจสอบแหล่งที่มาอย่างรอบด้าน ก่อนจะนำมารวบรวม ตีความ และเผยแพร่ต่อ โดยต้องไม่ลืมว่าลักษณะของการเปลี่ยนแปลงทางสภาพภูมิอากาศมีลักษณะ ของการข้ามพรมแดน การพิจารณาถึงบริบทไทยในฐานะของประเทศที่อยู่ท่ามกลาง

นานาชาติ จึงเป็นสิ่งที่นักข่าวควรรับไว้เป็นความท้าทายอย่างหนึ่ง ซึ่งนำไปสู่ความท้าทายภายนอก

ความท้าทายภายนอก คือ ด้านที่ถูกขยายวงให้กว้างไปกว่ากระบวนการรายงานในฐานะการทำข่าวทั่วไป แม้เราจะกล่าวถึงความเป็นบริบทไทย แต่ด้วยความที่ไทยนั้นสัมพันธ์กับประเทศอื่นๆ เสมอ รวมไปถึงลักษณะของการเปลี่ยนแปลงทางสภาพภูมิอากาศนั้น ไม่ได้เกิดจำกัดเฉพาะประเทศใดประเทศหนึ่ง แต่ยังมีลักษณะของการข้ามพรมแดนอีกด้วย ดังนั้น การพิจารณาถึงบริบทไทยในฐานะของประเทศที่อยู่ท่ามกลางนานาชาติ จึงเป็นสิ่งที่นักข่าวต้องไม่ลืม ดังเช่น

1. เมื่อมีการประกาศเกี่ยวกับนโยบายต่าง ๆ ของการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ นักข่าวจะต้องดูว่าข้อมูลนั้นมีต้นตอมาจากแหล่งข่าวที่ดี ดูต้นฉบับและสถาบันที่เกี่ยวข้อง ทำความเข้าใจอย่างถ่องแท้ เช็กข้อมูลในระดับนานาชาติ รวมถึงการสัมภาษณ์เพิ่มเติม

2. เมื่อมีข่าวเกี่ยวกับนโยบายและการเจรจาต่อรอง นักข่าวจะต้องระลึกละเอียดว่ามีผลกระทบในระดับภูมิภาค และนานาชาติอย่างแน่นอน การอ่านกฎระเบียบ บัญญัติ บทกติกความร่วมมือ นโยบายต่าง ๆ ถือเป็นสิ่งจำเป็น รวมถึงการเพิ่มเติมเนื้อหาเหล่านั้น ในภายหลัง ซึ่งจะต้องอัปเดตข้อมูลให้ทันสมัย หรืออาจจะต้องหาผู้เชี่ยวชาญระหว่างประเทศ เข้ามาช่วยในการให้ข้อมูลและวิเคราะห์

3. ความท้าทายประการหนึ่ง คือ ความเหมาะสมในการนำไปตีพิมพ์ เพราะบางครั้งประเด็นวิพากษ์หรือพาดพิง อาจจะเกี่ยวข้องกับความสัมพันธ์ในเชิงเศรษฐกิจ การเมือง และสังคม ในขณะเดียวกัน เมื่อต้องการตั้งคำถาม หรือหาคำตอบในบางเรื่องและยากจะได้รับความร่วมมือจากองค์กรใหญ่ ในหลายๆ กรณี การร่วมมือกับนักข่าวด้วยกัน รวมถึงความร่วมมือในระดับสากล ก็สามารถกดดันให้ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องตอบคำถามได้มากขึ้น

นอกเหนือจากความท้าทายดังที่กล่าวไป ผู้รายงานข่าวจะต้องมองไปสู่อนาคตของการรายงานข่าว นอกเหนือจากมีกระบวนการรายงานที่ถูกต้องและได้มาตรฐานในเชิงเนื้อหาของข่าว แต่ยังคงมีความเฝ้ารู้ในด้านเทคโนโลยีของการรายงาน ไปจนถึงช่องทางการนำเสนอที่ผู้รับสารจะได้รับประโยชน์มากที่สุดดังเช่นช่องทางออนไลน์ ซึ่งจะเป็นความท้าทายที่จะนำไปสู่อนาคตของการรายงานข่าวประเภทนี้ต่อไป

## รายการอ้างอิง

### ภาษาไทย

ณัฐภาพ นิมปิตวัน, รุจิพรรณ สัมปันณา และ นราธิป โกวิท. (2553) **ภาวะโลกร้อนกับสถานการณ์ด้านพลังงานของประเทศ**. มหาวิทยาลัยกรุงเทพ.

ศูนย์บริการวิชาการแห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย และ ศูนย์เครือข่ายงานวิเคราะห์ วิจัย และฝึกอบรมการเปลี่ยนแปลงของโลกแห่งภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. (2554) **รายงานฉบับสมบูรณ์ โครงการศึกษาผลกระทบของการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศและความแปรปรวนของสภาพภูมิอากาศในอนาคตและการปรับตัวของภาคส่วนที่สำคัญ**. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

### ภาษาอังกฤษ

Catts, R. (2012). Indicators of adult information literacy. **Journal of Information Literacy**, 6(2), pp. 4-18.

Harris, J. (1965) **The Complete Reporter Hardcover**. Macmillan; Second edition

Salathong, J. (Editor). (2017). **Climate Change in ASEAN: A Guidebook for journalism students and communicators**. UNESCO.

IPCC. (2007). **Climate Change 2007: Synthesis Report. Contribution of Working Groups I, II and III to the Fourth Assessment Report of the Intergovernmental Panel on Climate Change. Change (Vol. 446, p. 104)**. Retrieved from: [http://www.ipcc.ch/publications\\_and\\_data/ar4/syr/en/contents.html](http://www.ipcc.ch/publications_and_data/ar4/syr/en/contents.html).

IPCC. (2012). **Managing the Risks of Extreme Events and Disasters to Advance Climate Change Adaptation (pp. 555–564)**. Retrived from: <https://doi.org/10.1177/1403494813515131>.

MacDougall, C.D. (1977). **Interpretative Reporting**. New York: Collier Macmillan Ltd.

- Painter, J. (2013). **Climate change in the media reporting risk and uncertainty**. Reuters Institute for the Study of Journalism. Oxford University.
- Potter, D. (2009). **Handbook of Independent Journalism**. Orange Grove Texts Plus.
- Salathong, J. (2013). “Thai Audiences and Journalists’ Responses to a Holistic, Future oriented, Participatory and Empowering (HOPE) Model for Climate Change Coverage”. *International Journal of Media and Cultural Politics*, 9 (1), 71-85.
- UNFCCC. (2011). **Fact sheet: Climate change science- the status of climate change science today**. Retrieved from: [https://unfccc.int/files/press/backgrounders/application/pdf/press\\_factsh\\_science.pdf](https://unfccc.int/files/press/backgrounders/application/pdf/press_factsh_science.pdf).